

नुवाकोट जिल्ला तुप्चे गा.वि.स. वडा नं. १ को घरायसी निर्णय अधिकारमा
महिलाको भूमिकाको समाजशास्त्रीय अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र

केन्द्रीय विभाग समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर उपाधिको

आंशिक आवश्यकता पूरा गर्नको लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधकर्ता

सर्मिला अधिकारी

रोल नं २२६

परीक्षा रोल नं. : २८२८०३

त्रि.वि.वि.द.नं. : ६-१-२८४-५२-२००३

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०७०

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र
केन्द्रिय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रिय विभाग त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर अन्तर्गत एम.ए. दोस्रो वर्षका छात्रा सर्मिला अधिकारीले “नुवाकोट जिल्ला तुप्चे गा.वि.स. वडा नं. १ को घरायसी निर्णय अधिकारमा महिलाको भूमिका” शीर्षकको शोधपत्र मेरो प्रत्यक्ष निर्देशन, सल्लाह र सुझावको आधारमा तयार पार्नु भएको हो । उक्त शोधकार्य निजको आफ्नो स्वतन्त्र अध्ययनको परिणाम हो र मैले निर्दिष्ट गरेको शोध ढाँचामा तयार गरिएको छ । निज शोधकर्ताको यस कार्यप्रति म सन्तुष्ट छु र प्रस्तुत शोधपत्रलाई मूल्याङ्कनको लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७०/ १२/२३

.....
उप. प्राध्यापक नीति अर्याल (खनाल)
शोध निर्देशक

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र
केन्द्रिय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत एम.ए. दोस्रो वर्षका छात्रा सर्मिला अधिकारीले “नुवाकोट जिल्ला तुप्चे गा.वि.स. वडा नं. १ को घरायसी निर्णय अधिकारमा महिलाको भूमिका” शीर्षकको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन विषयक शोधपत्र समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उचित ठहराइएकोले स्विकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

.....

विभागीय प्रमुख
प्रा.डा. ओम गुरुङ

.....

डा. भानु तिमिल्सिना
बाह्य परीक्षक

.....

शोध निर्देशक
उप-प्राध्यापक नीति अर्याल (खनाल)

मिति : २०७०/ १२/२३

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तहको आंशिक आवश्यकता पूरा गर्ने सिलसिलामा तयार गरिएको यो शोधपत्र “नुवनकोट जिल्ला तुप्चे गा.वि.स. वडा नं. १ को महिलाको घरायसी निर्णय अधिकारमा महिलाको भूमिका” लाई प्रस्तुत रूपमा तयार पार्न आफ्नो अमूल्य समय, निरन्तर हौसला, प्रोत्साहन एवं आवश्यक सुझाव दिई सहयोग गर्नु भएकोमा म मेरो शोध निर्देशक त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रिय विभागका उप.प्राध्यापक श्री नीति अर्यालज्यूप्रति आभारी छु ।

यो शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा नमूना छनौटमा परेका उत्तरदाताहरू जसले विभिन्न प्रश्न एवं जिज्ञासाहरूको सही उत्तर दिई तथ्याङ्क जुटाउन सहयोग गर्नु भएको छ उहाँहरूलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

यस्तै गरी यो शोधपत्र तयार गर्दा आवश्यक सल्लाह दिई मलाई हरतहले सहयोग गर्ने मेरो श्रीमान श्रीकृष्ण कंडेल, मेरो बुवा श्री विश्वक्सेन अधिकारी, आमा शारदा अधिकारी, दाई वैकुण्ठ अधिकारी, भाउजु दुर्गा अधिकारी, भाईहरू निश्चल अधिकारी र निशान अधिकारीलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रलाई पूरा गर्न आवश्यक पुस्तकहरू उपलब्ध गर्न सहयोग गर्नु हुने केन्द्रिय पुस्तकालय त्रि.वि.वि. का सबै कर्मचारीहरूप्रति पनि आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

सर्मिला अधिकारी

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रिय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

विषय सूची

पेज नं.

सिफरिस पत्र

स्विकृति पत्र

कृतज्ञता

अध्याय - एक : परिचय

१.१ भूमिका	१
१.२ समस्याको कथन	५
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	८
१.४ अध्ययनको महत्व	८
१.५ अध्ययनको सीमा	८
१.६ अध्ययनको सङ्गठन (संरचना)	९

अध्याय - दुई : सन्दर्भ साहित्यको समीक्षा

२.१ सामाजिक स्थिति	१२
२.२ आर्थिक स्थिति	१६

अध्याय - तीन : अनुसन्धान पद्धति

३.१ अनुसन्धानको प्रारूप	२०
३.२ अध्ययन क्षेत्र छनोट गर्नुको औचित्य	२०
३.३ तथ्याङ्कको प्रकार र प्रकृति	२०
३.४ नमूना छनोट	२१
३.५ तथ्याङ्क सङ्कलन विधि	२१
३.५.१ प्रश्नावली	२१
३.५.२ अन्तर्वार्ता	२२
३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण	२२
३.७ गोपनीयता	२२
३.८ अनुसन्धान गर्दाको अनुभव	२२

अध्याय - चार : ग्रामिण महिलाको सामाजिक अवस्था

४.१ जनसांख्यिक अवस्था	२३
४.१.१ उमेर	२३
४.१.२ जातीय स्थिति	२४
४.१.३ धार्मिक स्थिति	२५
४.१.४ पारिवारिक स्वरूप	२६
४.१.५ परिवारको आकार	२७
४.१.६ घरायसी कामकाज वा खानाको व्यवस्था	२८
४.१.७ आर्थिक अवस्था	२९
४.१.७.१ उत्तरदाताको आर्थिक संलग्नता	३०
४.१.७.२ उत्तरदाताहरूको पेशागत विवरण	३०
४.२ विवाहको स्वरूप	३१
४.२.१ विवाहको उमेर	३२
४.२.२ प्रजनन विवरण	३३
४.२.३ परिवार नियोजन	३५
४.२.४ स्वास्थ्य सुरक्षा	३८
४.२.५ भू-स्वामित्वको स्थिति	३८
४.३ वैवाहिक स्थिति	४०
४.३.१ शैक्षिक स्थिति	४१
४.३.२ शिक्षामा महिलाको सहभागिता	४३
४.३.३ समय अनुसार बाली	४४
४.४ अन्तरवार्ताको माध्यमबाट व्यक्तिगत अध्ययन	४५

अध्याय - पाँच : सारांश र निष्कर्ष

५.१ सारांश	४८
५.२ निष्कर्ष	५१

अनुसूची

सन्दर्भ सूची